

1 הגמרא דנה בדברי הברייתא. מקשה הגמרא: **השתא דנפקא ליה** –
2 עכשיו שלמד התנא מהפסוק **'למקצה השמים ועד קצה השמים'**
3 שאסור לשאול במה שיש מחוץ לגבולות הרקיע, אם כן, הפסוק
4 **'למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, למה לי – מדוע הוצרכו**
5 **ללמוד ממנו שאסור לשאול במה שהיה לפני בריאת העולם, הרי**
6 **גם זה בכלל מה שמחוץ לגבולות הרקיע, וכבר נלמד מ'למקצה**
7 **השמים'**.
8 מתרצת הגמרא: דין זה אכן נלמד מ'למקצה השמים', והפסוק **'למן**
9 **היום'** נצרך ל**בדרי רבי אלעזר**, דאמר רבי אלעזר, אדם הראשון היה
10 גבהו בתחילה מן הארץ עד לרקיע, שנאמר **'למן היום אשר ברא**
11 **אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים'**, הרי שהיה על הארץ
12 וראשו הגיע לשמים. ובין שפחה – שחטא ואכל מעץ הדעת, הניח
13 הקדוש ברוך הוא ידיו עליו ומיעמו, שנאמר (תהלים קל"ה) **'אחור וקדם**
14 **צרתני ותשת עלי כפף'**, מהתיבות 'אחור וקדם צרתני' משמע שיצר
15 אותו פעמיים, תחילה גבוה ולאחר מכן נמוך.
16 רב לומד מפסוק זה שיעור אחר: אמר רב יהודה אמר רב, אדם
17 הראשון מִסוף העולם ועד סופו היה, שבשהיה שוכב, היה ראשו
18 במזרח העולם, ורגליו במערב, שנאמר **'למן היום אשר ברא אלהים**
19 **אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים'**. בין שפחה, הניח
20 הקדוש ברוך הוא ידו עליו ומיעמו, שנאמר **'ותשת עלי כפף'**.
21 מקשה הגמרא: אי הכי, קשו קראי אהרדי – יש סתירה בפסוק
22 עצמו, מה היה גובהו. מתרצת הגמרא: אידי ואידי חד שיעורא הוא
23 – שני שיעורים אלו הם שיעור אחד.
24 ואמר רב יהודה אמר רב, עשרה דברים נבראו ביום ראשון של
25 בריאת העולם, ואלו הן, שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח
26 ומים, מדת יום ומדת לילה – זמן היום וזמן הלילה, ששניהם יחד
27 יהיו עשרים וארבע שעות. שהרי כל אלו מוזכרים ביום הראשון
28 של הבריאה (בראשית א א-ה). שמים וארץ, דכתיב **'בראשית ברא**
29 **אלהים את השמים ואת הארץ'**. תהו ובהו, דכתיב **'והארץ היתה תהו**
30 **ובהו'**. אור וחשך, חשך דכתיב **'והשך על פני תהום'**, אור דכתיב
31 **'ויאמר אלהים יהי אור'**. רוח ומים, דכתיב **'רוח אלהים מרחפת על**
32 **פני המים'**. מדת יום ומדת לילה, דכתיב **'ויהי ערב ויהי בקר יום**
33 **אחד'**.
34 הגמרא מבארת מה הם תהו ובהו: תנא, תהו הוא קו ירוק שמקוץ
35 את כל העולם כולו, שממנו יצא החשך, שנאמר (תהלים י"ב) **'ישת**
36 **חשך סתרו סביבותיו סבתו'**, הרי שקו החושך מקיף את השמים
37 ואת העולם כולו. 'בהו' אלו אבנים המפולמות (לחות) המשופקות
38 בתהום, שמהן יוצאין מים. ומנין ש'תהו' הוא קו ו'בהו' הוא
39 אבנים, שנאמר (ישעיה ל"ד) **'ונטה עליה קו תהו ואבני בהו'**.
40 הגמרא מקשה על דברי רב, שהאור נברא ביום הראשון; וכי אור
41 ביום ראשון איברי – נברא, והכתיב (בראשית א טו-יז) **'ויעש אלהים את**
42 **שני המארות וגו' ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על**
43 **הארץ, וכתיב (שם א יט) 'ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי'**, הרי שרק
44 ביום רביעי נבראו המאורות.
45 מתרצת הגמרא: כוונת רב היא בדרי אלעזר, דאמר רבי אלעזר,
46 אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, אדם צופה בו מִסוף
47 העולם ועד סופו. בין שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדר המבול וברור
48 הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד ונגזו מהו, שנאמר (איוב לח
49 טו) **'וימנע מרשעים אודם'**. ולמי נגזו, לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר
50 (בראשית א ד) **'וברא אלהים את האור כי טוב, ואין טוב' אלא צדיק,**
51 **שנאמר (ישעיה ג' ט) 'אמרו צדיק כי טוב, ובין שראה האור שנגזו**
52 **הקב"ה לצדיקים, שמח האור, שנאמר (משלי י"ג ט) 'אור צדיקים ישמח'**.
53 ומה שאמר רב שהאור נברא ביום ראשון, כוונתו לאותו האור
54 שנגזו.
55 ודברי רבי אלעזר הם בתנאי – שנויים במחלוקת תנאים, ששינוי,
56 אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, הוא האור שאדם צופה
57 ומביט בו מִסוף העולם ועד סופו, ואינו אור המאורות שנברא ביום
58 הרביעי, דברי רבי יעקב. וחקמים אומרים, הן הן המאורות
59 המוזכרים ביום רביעי, שנבראו המאורות ביום ראשון ולא נתלו עד
60 יום רביעי, ולדבריהם לא היה אור נוסף שנגזו הקב"ה.
61 אמר רב וזוהי בר מוכיאי אמר רב, בעשרה דברים נברא העולם על
62 ידי הקב"ה: בְּחִבְיוֹנָהּ – ידיעת הנלמד, ובְּתוֹבָנָהּ – הבנת דבר חדש על

63 ידי פלפול חכמתו, ובישוב הרעת, ובכח הזרוע, ובגעררה – נזיפה,
64 ובנבונה – גבורת הלב, בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים. בְּחִבְיוֹנָהּ
65 ובְּתוֹבָנָהּ, דכתיב (משלי ג ט) **'ה' בְּחִבְיוֹנָהּ יסד ארץ בִּזְנוֹן שָׁמַיִם בְּתוֹבָנָהּ'**.
66 בְּדַעַת, דכתיב (שם ג) **'בְּדַעַתוֹ תְּחוֹמוֹת נִבְקְעוּ'**. בכח ובנבונה, דכתיב
67 (תהלים טו ז) **'מִכֵּיִן הָרִים כִּבְחוֹ נִאֹר וּבְנִיבּוֹהֵוּ'**. בגעררה, דכתיב (איוב כו
68 יא) **'עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יִרְפְּפוּ וַיִּתְּמָהוּ מְגַעְרָתוֹ'**. בצדק ומשפט, (תהלים פט
69 טו) **'דְּכִתִּיב צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסָאָד'**. בחסד ורחמים, דכתיב (שם כה
70 ו) **'יְכַר רַחֲמֵיךָ ה' וְחַסְדֵיךָ כִּי מֵעוֹלָם הָמָה'**.
71 הגמרא מבארת כיצד נברא געררה: ואמר רב יהודה אמר רב,
72 בְּשַׁעַת שִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, הֵיךְ הָעוֹלָם מִרְחִיב
73 וְהוֹלֵךְ בְּשֵׁתֵי פְקַעְיֹת – כדורים של חוטי שתי המתגלגלים והולכים,
74 עַד שֶׁנֶּעַר בּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַעֲמִידוֹ שְׁלֵא יִתְרַחַב יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר
75 (איוב כו יא) **'עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יִרְפְּפוּ וַיִּתְּמָהוּ מְגַעְרָתוֹ'**, שהעולם נרעד
76 ונעצר מגערת ה' כאדם תמה. מוסיפה הגמרא: והיינו דאמר ריש
77 לְקִישׁ, מַאי דְכִתִּיב (בראשית לה יא) **'אָנִי אֵל שְׂדֵי, אָנִי הוּא שְׂאֲמַרְתִּי**
78 **לְעוֹלָם דִּי, שִׁיפְסִיק לְהִתְרַחַב'**.
79 בדומה לזה אמר ריש לְקִישׁ, בְּשַׁעַת שִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת
80 הַיָּם, הֵיךְ הַיָּם מִרְחִיב וְהוֹלֵךְ כְּפִי טַבְעוֹ עַל הָאָרֶץ, עַד שֶׁנֶּעַר בּוֹ
81 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּבְשּׁוּ וּכְנָסוּ לְאוֹצֵר הַתְּהוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (נחום ד ט
82 ז) **'וְעַד בָּיִם וַיִּבְשְׁהוּ וְכָל הַנְּהַרֹת חִתְּרִיב'**.
83 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בבריאת העולם: הֵנּוּ רַבְּנָן, בֵּית
84 שְׁמַאי אוֹמְרִים, שְׁמַיִם נִבְרְאוּ תַּחְלָה וְאַחַר כֵּךְ נִבְרְאוּ הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר
85 (בראשית א א) **'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, הקדים**
86 **הכתוב שמים לארץ. ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחלה ואחר**
87 **כֵּךְ שְׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ב ד) 'ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים,**
88 **הקדים הכתוב ארץ לשמים. אמרו להם בית הלל לבית שמאי,**
89 **לדבריהם שהשמים נבראו תחילה, יש להקשות, וכי אדם בונה**
90 **עלייה ואחר כך הוא בונה את הבית, ומצינו שהשמים נמשלו**
91 **לעלייה, שנאמר (עמוס טו ט) 'הבונה כשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ**
92 **יסדה, מעלותיו מלשון עלייה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל,**
93 **לדבריהם שהארץ נבראה תחילה, יש להקשות, וכי אדם עושה**
94 **שִׁרְפָרְף לַהֲנִיחַ עֲלָיו אֵת רַגְלָיו, וְאַחַר כֵּךְ עוֹשֶׂה כְּפֵא לְשִׁבַת עֲלָיו,**
95 **והלא את הכסא צריך לעשות תחילה, משום שמירת השרפרף**
96 **היא לפי גובה הכסא. ומצינו שהשמים משולים לכסא והארץ**
97 **לשרפרף, שנאמר (ישעיה לו א) 'בה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום**
98 **רגלי'.** ומביאה הברייתא שיטה נוספת: וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה
99 כְּפִאֲחַת נִבְרְאוּ – שמים וארץ נבראו יחד, שנאמר (שם מח יג) **'אף ידו**
100 **יסדה ארץ וימינו שפחה שמים, קורא אני אליהם יצמדו יחדו, ומסוף**
101 **הפסוק משמע שנבראו יחד.**
102 שואלת הגמרא: ואיך – בית שמאי ובית הלל, מאי – כיצד יפרשו
103 את מה שנאמר **'יחדו'**. משיבה הגמרא: דְּלֹא מִשְׁתַּלְפִּי מִתְּדַדִּי –
104 כוונת הכתוב שהשמים והארץ אינם נשלפים ומתפרקים זה מזה
105 לאחר שנבראו, אלא עומדים יחדיו.
106 מקשה הגמרא: קשו קראי אהרדי – הפסוקים שהביאו בית שמאי
107 ובית הלל סותרים זה לזה. מתרצת הגמרא: אמר ריש לְקִישׁ,
108 בְּשִׁנְבְּרָאוּ, בְּרֵא שְׁמַיִם וְאַחַר כֵּךְ בְּרֵא הָאָרֶץ, וּבְשִׁנְבְּמָה אוֹתָם
109 בְּמִקּוּמָם, נִטָּה הָאָרֶץ וְאַחַר כֵּךְ נִטָּה שְׁמַיִם.
110 הגמרא מבארת את השם 'שמים': מאי 'שמים', אמר רבי יוסי בר
111 חִינְיָא, נוֹטְרִיקוֹן שְׁשָׁם מִים'. בְּמִתְנִיתָא תְּנָא – בברייתא שנינו,
112 נוֹטְרִיקוֹן אֵשׁ וּמִים, מְלַמֵּד שֶׁהַכִּיּוֹן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָאֵשׁ
113 וְהַמִּים, וּמְרַפֵּן – עירבן זה בזה, וְעֵשָׂה מִהֵן רְקִיעַ.
114 שָׂאל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֵת רַבִּי עֲקִיבָא בְּשֵׁהוּ מְחַלְבִין בְּדַרְךָ, אָמַר לוֹ,
115 אֲתָה שְׂשִׁימִשְׁתָּ אֵת נְחוּם אִישׁ בָּם וְזוֹ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, וַיִּודַע אֲנִי
116 שֶׁהֵיךְ נְחוּם אִישׁ גַּם זוֹ דוֹרֵשׁ כָּל 'אֲתִין' שְׁפִתוֹרָה – כל מקום שנאמר
117 בתורה **'את'**, שבא הכתוב לרבות משהו, אם כן, תיבות 'את'
118 שבפסוק **'את השמים ואת הארץ'**, מה היה דורש בהן.
119 אמר לו רבי עקיבא, כך היה דורש, אילו נאמר 'בראשית ברא
120 אלהים שמים וארץ, הייתי טועה ואומר, ש'שמים' או 'ארץ' הם שמו
121 של הקדוש ברוך הוא. עֲבָשׁוּ שֶׁנֶּאֱמַר **'את השמים ואת הארץ, מובן**
122 **ש'שמים' הם שמים ממש, ו'ארץ' היא ארץ ממש, שאת שניהם ברא**
123 **ה'.**

חגיגה דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצג

59 הרקיע הרביעי נקרא 'ובול', שבו ירושלים ובית המקדש של מעלה,
60 ומופח בגני שם, והמלאך מיכאל תשר הנדול עומד ומקריב עליו
61 קרבו, שנאמר (מלכים א' ח יג) בדברי שלמה המלך על בנין בית
62 המקדש, 'בנה בניתי בית ובו לך, מבון לשבתך עולמים'. ומנלן
63 דהזבול איקרי – נקרא 'שמים', דכתיב (ישעיה סג טו), 'הבט משמים
64 וראה מזבול קדשך ותפארתך'.
65 הרקיע החמישי נקרא 'מעון', שבו כיתות של מלאכי השרת,
66 שאומרות שירה בלילה, וחסות – שותקות ביום מפני כבודן של
67 ישראל המשבחים ביום את הקב"ה, שנאמר (תהלים מב ט) 'יוםם יצוה
68 ה' חסדו, ובלילה שירה עמי', שביום יצוה ה' למלאכים לשתוק, כדי
69 לעשות חסד לתחתונים שיכולו גם הם לשבח, ובלילה שירם של
70 המלאכים ברקיע יצטרף לשיר של דוד המלך ששר ביום.
71 הגמרא מפסיקה בביאור ענין הרקיעים, ומזכירה דרשה נוספת
72 שדרש ריש לקיש מפסוק זה: אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה
73 בלילה, הקדוש ברוך הוא מושף עליו חוט של חסד ביום – נותן חינו
74 בעיני הבריות ביום, שנאמר 'יוםם יצוה ה' חסדו', ומה פועם שיוםם
75 יצוה ה' חסדו, משום 'ובלילה שירה עמי', כלומר משום שעסק
76 בלילה בתורה. ואיכא דאמרי, כך אמר ריש לקיש, כל העוסק
77 בתורה בעולם הזה שהוא דומה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושף עליו
78 חוט של חסד לעולם הבא שהוא דומה ליום, שנאמר 'יוםם יצוה ה'
79 חסדו ובלילה שירה עמי'.
80 אמר רבי לוי, כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה בטלה,
81 מאכילין אותו בגיהנום תהלי רתמים – גחלים מעצי רותם שחומם
82 רב, שנאמר (איוב לד) 'תקטפים מלות עלי שיח ושרש רתמים לחם',
83 ודרשו מכאן, שהקוטף עצמו ופוסק מדברי תורה כדי לשוחח
84 שיחת חולין, יהיה לחמו רתמים.
85 הגמרא חוזרת לענין הרקיעים. מבארת הגמרא: ומנלן דהרקיע
86 הנקרא 'מעון' איקרי שמים, שנאמר (דברים כו טו) 'השקיפה ממעון
87 קדשך מן השמים'.
88 הרקיע השישי נקרא מבון, שבו נמצאים אוצרות של פורענויות,
89 והם אוצרות שלג, ואוצרות ברד, ועליות מללים רעים – עליה
90 שממנה יורד טל רע, ועליות אגלים – עליה שממנה יורדים מים
91 המלקים את הפירות והתבואות, וקדשה של סופה [וסערה], ומערה
92 של קיטור. ודלתותיהן של אותם אוצרות עשויות מאש. ומנן שיש
93 אוצר לפורענות, שנאמר (שם כח יב) 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב,
94 ומכך שהוצרך הכתוב לומר 'אוצרו הטוב', משמע שיש גם אוצר
95 רע.
96 מקשה הגמרא: הני בקיעא איתנהו – וכי דברים אלו שהזכור,
97 ברקיע הם נמצאים, הני בארעא איתנהו – והרי בארץ הם, דכתיב
98 (תהלים קמח טז) 'הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהמות, אש וברד
99 שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו'. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה
100 אמר רב, בתחילה היו בשמים, ודוד ביקש עליהם רתמים והורידן
101 לארץ, וכך אמר דוד לפניו, רבוננו של עולם, לא אל חפץ רשע אתה,
102 לא יגורך (במגורך) רע' (תהלים ה ט), כלומר, צדיק אתה ה', לא יגור
103 במגורך רע, שהרע אינו גר במגורך, שאין ראוי שדבר רע יהיה
104 במחיצתך. ולכן ירדו דברים אלו לארץ.
105 מבארת הגמרא: ומנלן דהרקיע הנקרא 'מכון' איקרי שמים, דכתיב
106 (מלכים א' ח לוט) 'ואתה תשמע השמים מבון שבתך'.
107 הרקיע השביעי נקרא 'ערבות', שבו נמצאים צדק, משפט, וצדקה,
108 גני חיים, וגני שלום, וגני ברכה, ונשמטן של צדיקים, ורוחות
109 ונשמות שעתיד להיבראות, ושל שעתיד הקדוש ברוך הוא להתיות
110 בו מתים. ומבארת הגמרא מנין שכל אלו נמצאים ברקיע השביעי:
111 צדק ומשפט, דכתיב (תהלים פט טו) 'צדק ומשפט מבון כסאך', הרי
112 שהצדק והמשפט נמצאים אצל כסא הכבוד, והכסא נמצא ברקיע
113 השביעי, כמבואר להלן. צדקה, דכתיב (ישעיה נט ז) 'וילבש צדקה
114 כשרון', משמע שהצדקה שרויה עמו. גני חיים, דכתיב (תהלים לו י)
115 'כי עמד מקור חיים. וגני שלום, דכתיב (שופטים ו כד) 'ויקרא לו ה'
116 שלום, ודורשים, שקרא ה' לשלום להיות אצלו. וגני ברכה,

1 ועדיין יש לשאול, הרי לצורך כך די לכתוב 'את השמים והארץ',
2 ואם כן התיבה 'את' שלפני תיבת 'הארץ', למה לי – לשם מה היא
3 נצרכת. אלא, תיבת 'את' זו באה כדי להקדים שמים לארץ, וללמד
4 שהשמים נבראו תחילה.
5 נאמר במעשה הבריאה (בראשית א ב) 'והארץ היתה תהו ובהו'.
6 שואלת הגמרא: מדי בשמים אתחיל ברישא – הרי התורה הזכירה
7 תחילה את השמים, שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים
8 ואת הארץ, אם כן מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ – מדוע שינה
9 הכתוב בפסוק זה, והזכיר את מעשה הארץ לפני מעשה השמים.
10 משיבה הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, משל למלך בשר ודם שאמר
11 לעבדיו, השכימו בבוקר ובראו לפתחי. השכים המלך, ומצא נשים
12 ואנשים מעבדיו שקיימו את דבריו, והגיעו בהשכמת הבוקר. למה
13 משבח המלך, למה שאין דרכו להשכים, והשכים בגלל ציווי המלך,
14 דהיינו לנשים, ולא לאנשים, שדרכם להשכים גם בלי שצויה
15 עליהם. כך, הארץ אין דרכה להשכים, והשכימה ונבראה יחד עם
16 השמים, ולכן פירט הכתוב את מעשיה תחילה.
17 הגמרא מביאה ברייתא בענין מעשה הבריאה: תנא, רבי יוסי
18 אומר, אוי להם לבריות, שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות
19 ואינן יודעות על מה הן עומדות. שכן הארץ על מה עומדת, על
20 העמודים, שנאמר (איוב טו) 'המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצו'.
21 ועמודים אלו עומדים על המים, שנאמר (תהלים קלו ו) 'לרוקע הארץ
22 על המים'. ואותם המים עומדים על החרים, שנאמר (שם קד ו) 'על
23 הרים יעמדו מים'. והרים אלו עומדים ברות, שנאמר (עמוס ד יג) 'כי
24 הנה יוצר הרים ובורא רוח', שהזכיר הכתוב את ההרים והרוח יחד,
25 אף שאין ענין זה לזה, ללמד שההרים עומדים ברוח. והרוח עומדת
26 בפערה, שנאמר (תהלים קמח ח) 'רוח, סערה עושה דברו', כלומר שאת
27 דבר הרוח, עושה הסערה. ופערה תלויה ברוחו של הקדוש ברוך
28 הוא, שנאמר (דברים לג כז) 'מתחת ורעות עולם', כלומר תחת כל
29 היצירה יש זרוע המחזיקה אותה.
30 מוסיפה הברייתא: ותקמים אומרים, על שנים עשר עמודים עומדת
31 הארץ, שנאמר (שם לב ח) 'יצב ובלות עמים למספר בני ישראל',
32 שהציב הקב"ה את גבולות העולם שבו יושבים העמים, על שנים
33 עשר עמודים, כמנין שנים עשר שבטי ישראל. ויש אומרים
34 שעומדת על שבעה עמודים, שנאמר (משלי ט א) 'חכמות בנתה ביתה
35 הצבקה עמודיה שבעה', שבחכמה ברא הקב"ה את העולם, וחצב
36 עבורו שבעה עמודים. רבי אלעזר בן שמוע אומר, על עמוד אחד
37 עומדת, ואותו עמוד 'צדיק שמו, שנאמר (שם י כה) 'וצדיק יסוד
38 עולם'.
39 הגמרא מביאה מחלוקת במנין הרקיעים: אמר רבי יהודה, שני
40 רקיעים הן, שנאמר (דברים יד) 'הן לח' אלהיך השמים ושמי השמים',
41 משמע שמעל השמים יש שמים נוספים. ריש לקיש אומר, שבעה
42 רקיעים יש זה למעלה מזה, ואלו הן, וילון, רקיע, שחקים, ובויל,
43 מעון, מבון, ערבות.
44 ומבאר ריש לקיש מנין נלמד כל אחד מהרקיעים, ומה תפקידו:
45 הרקיע הראשון הנקרא 'וילון' אינו משמש כלום – לשום צורך, אלא
46 רק נכנס בשחרית לתוך התיק שלו, כדי שיתגלה האור שנמצא
47 מעליו ויאיר לארץ, ויוצא מתיקו בערבית, ומתפשט מתחת לאור
48 וחוצץ בינו לעולם, כדי שיהיה העולם חשור, ובכך מחדש בכל יום
49 מעשה בראשית. שנאמר (ישעיה מב כב), 'הנוטה כדוק שמים וימתחם
50 כאהל לשבת', הרי שיש שמים שאינם משמשים אלא תשמיש של
51 יריעה הנפרסת.
52 הרקיע שלמעלה ממנו נקרא 'רקיע', שבו תמה ולבנה בוכבים
53 ומולות קבועין, שנאמר לגבי המאורות והכוכבים (בראשית א יז) 'וינתן
54 אותם אלהים ברקיע השמים, הרי שניתנו ברקיע ששמו 'רקיע'.
55 הרקיע השלישי נקרא 'שחקים', שבו רחיים עומדות ומוחנות מן
56 לצדיקים, שנאמר (תהלים עח כג-כד) 'ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים
57 פתח וימטר עליהם מן לאכול וגו', הרי שהמן נמצא ברקיע הנקרא
58 'שחקים'.

24 דקיבוץ גלויות, "תקע בשופר גדול לחרותנו ..
 25 וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו"¹¹⁴,
 26 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁵, "קהל
 27 גדול ("ויקהל משה את כל עדת בני ישראל")
 28 ישוּבו הנה"¹¹, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
 29 הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי
 30 (והמשולש, שכולל גם בית ראשון ובית שני¹¹⁶)
 31 ולקדש הקדשים¹¹⁷ (מקום הארון, שבו נמצאים
 32 לוחות ראשונות¹¹⁸ ולוחות שניות¹¹⁹).
 33 ובלשון הכתוב בהתחלת פ' פקודי שקורין
 34 במנחת שבת פ' ויקהל: "אלה פקודי המשכן
 35 משכן", "שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן¹²⁰
 36 בשני חורבניו"⁹, כמו משכון שחוזר לבעליו
 37 בשלימות - בביהמ"ק השלישי (שכולל גם בית
 38 ראשון ובית שני (והמשכן)), שיבנה במהרה
 39 בימינו, ותיכף ומיד ממש.

(114) נוסח תפלת העמידה.

(115) בא יו"ד, ט.

(116) ראה זח"ג רכא, א.

(117) שכולל ג' דרגות - קדשים לשון רבים, ב' דרגות, וקדש
 (הקדשים), דרגא שלישיית (ראה לקו"ת פקודי ה, א. ובכ"מ).

(118) וגם שבירי לוחות - ג' ענינים.

(119) ב"פ עשרת הדברות - עשרים, בחי' הכתר, שלכן "מקום
 ארון אינו מן המדה" (משא"כ עשרים אמה דמקום קדש הקדשים
 שבביהמ"ק*).

(120) וכמ"ש "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", "מה
 טובו אהל שילה ובית עולמים בישובך .. משכנותיך, אף כשהן
 חרבין, לפי שהן משכנן עליהם כו" (בלק שם ובפרש"י).

(* ע"ד החיילוק שבין "מחצית השקל בשקל הקודש" (סתם) ל"עשרים
 גרה והשקל מחצית השקל" - העצם ממש והעצם כפי ששייך לפרטים
 (כנ"ל הערה 61).

1 באהבת ישראל ואחדות ישראל (ביטול סיבת
 2 הגלות¹⁰⁷), ע"י הדגשת מעלתו של כאו"א מישראל
 3 שהוא "חלק אלקה ממעל ממש".
 4 [ופשיטא - שלילת הפכו, ואפילו לא ע"י
 5 אמירת דברי-מוסר - כפי שרואים במוחש שכדי
 6 להשפיע על יהודים בעניני יהדות צריכים לדבר
 7 אליהם (ועליהם) בדרכי נועם ובדרכי שלום,
 8 ובדברי אהבה וחיבה.
 9 וזה שמצינו שלפעמים צ"ל הנהגה הפכית, ע"ד
 10 מ"ש¹⁰⁸ "חושך שבטו שונא בנו" - ה"ז דוקא באב
 11 ובן, שבדרך כלל היחס שביניהם הוא באופן של
 12 אהבה וחיבה, ועד לאהבה עצמית כו', ואז גם ההכאה
 13 (בזמן ומצב מיוחד כשיש הכרח בדבר) היא מתוך
 14 אהבה¹⁰⁹.
 15 ועוד ועיקר: היחס לבנ"י הוא לא רק יחס של
 16 אב ובנים ("בנים אתם לה' אלקיכם"¹¹⁰), אלא
 17 יתירה מזה ובאין-ערוך - "ישראל וקוב"ה כולא חד".

18 וכן יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז במצות
 19 הצדקה - "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"¹¹¹.

20 ויה"ר - והוא העיקר - שההחלטה בזה תביא
 21 בפועל ממש ותיכף ומיד ממש את השכר¹¹²,
 22 שתמורת ה"צדקה (ש)עשה הקב"ה בישראל
 23 שפיזרן לבין האומות"¹¹³, תהי' הצדקה האמיתית

(107) ראה יומא ט, ב.

(108) משלי יג, כד.

(109) ראה תניא אגה"ק סכ"ב: "אב רחמן חכם וצדיק המכה
 בנו כו".

(110) פ' ראה יד, א.

(111) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(112) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

(113) פסחים פז, ב.

המשך ביאור למס' חגיגה ליום ראשון עמ' ב

6 מה לפנים ומה לפאחור, כלומר מה יש מעבר לגבולות הרקיע
 7 ומתחת לארץ, תלמוד לומר 'וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְחַת הַשָּׁמַיִם',
 8 הרי ש'מ'לְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְחַת הַשָּׁמַיִם' אֵתָּה שׁוֹאֵל, וְאֵין אֵתָּה
 9 שׁוֹאֵל מֵה לְמַעְלָה מֵה לְמַטָּה מֵה לְפָנִים מֵה לְאַחֹר, שֶׁהֵם מִחוּץ
 10 לגבולות אלו.

1 על הארץ, שמותר לשאול רק מזמן בריאת האדם. אם כן, יכול לא
 2 ישאל אדם מכל ששית ימי בראשית, אלא רק מערב שבת, מזמן
 3 שנברא האדם, תלמוד לומר 'כִּי שָׂאֵל נָא לַיָּמִים רֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ
 4 לְפָנֶיךָ', הרי שמותר לשאול בכל הימים הראשונים, דהיינו מהיום
 5 הראשון של בריאת העולם. יכול ישאל אדם מה לְמַעְלָה ומה לְמַטָּה